

УДК 658.14:338.43+338242

Нужна О.А., к.е.н.

Луцький національний технічний університет

ОСНОВНІ ЗАСОБИ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ТА ВІДТВОРЕННЯ

У статті розглянуто актуальні питання, пов'язані зі станом і проблемами відтворення та розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства України. Проведено аналіз динаміки вартості основних засобів за видами економічної діяльності. Досліджено показники забезпеченості основними засобами сільського господарства. Розглянуто результати прогнозування вартості основних засобів сільського господарства на період до 2020 року. Обґрунтовано невідкладні заходи державної політики щодо реалізації ефективної технічної політики в сільському господарстві.

Ключові слова: основні засоби, сільське господарство, сільськогосподарські угіддя, фондооснащеність.

Nuzhna O.

FIXED ASSETS IN AGRICULTURE UKRAINE: PROBLEMS SECURITY AND REPRODUCTION

The article examines current issues relating to the status and problems of reproduction and development of material and technical base of agriculture Ukraine. Since the scale, productivity, efficiency and competitiveness of agricultural production are determined by numerous conditions and factors, including the priority belongs logistical and technological bases. Found that agriculture uses 2,6% of fixed assets of the national economy. Proved that the old physical infrastructure sector is unable to provide a sufficient level of competitiveness of products both in domestic and foreign markets. The analysis of dynamics of fixed assets by economic activity. Found that during the years 2000-2013 years an increase in the value of fixed assets for all economic activities in Ukraine 12,5 times, while in agriculture, hunting and forestry during this period there are two completely opposite trends: reduction of fixed assets for 2000-2006 years in 1,3 times, and the rising cost of assets over 2007-2013 years 2 times. Thus, despite the negative trend 2000-2006 years, the cost of fixed assets in agriculture, hunting and forestry in 2013 year exceeded the corresponding figure for 2000 year by 1,6 times. The analysis showed that the proportion of fixed assets of agriculture, hunting and forestry in total value of fixed assets Ukraine steadily decreased from 11,760% in 2000 year to 1,5% in 2013 year, in 7,84 times. Studied indicators of the basic means of agriculture. Found that the rate of equipment of funds of agriculture, which in 2013 year is 3,757,

which was 2,1 times the figure for 2007 year and 1,6 times more than in 2000 year. In particular, the excess rate of decrease in the value of fixed assets of shedding agricultural land in Ukraine in 2000-2007 years, led to a rapid fall in equipment of funds of agriculture (except in 2004 year when there is a slight growth rate) of 2,330 thousands uan. to 1,812 thousands uan. per 1 hectare of agricultural land, in 1,3 times. However, the level of provision of agricultural material and technical resources Ukraine far behind the developed countries. On average across Ukraine on 1 hectare of agricultural land falls 5-7 times less assets than in farms with updated logistics. Especially low equipment of funds observed in households and small and medium-sized farms with an area of 250 hectares of crops. The results of forecasting of fixed assets for agriculture until 2020 year. We support the view of scientists that the purpose of the development strategy of logistics agriculture is ensuring quantitative and qualitative growth equipment of funds of industry, the formation of its active part in amounts capable of providing timely and quality performance full range of agricultural work on modern energy-saving and safe technology. Grounded urgent measures to implement the state policy effective technology policy in agriculture, including the creation of favorable conditions for attracting investments, depreciation system reform in the field of investment direction, expanding areas of government support.

Keywords: fixed assets, agriculture, agricultural land, fondoosnaschenist.

Нужная О.А.

ОСНОВНЫЕ СРЕДСТВА В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ УКРАИНЫ: СОСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ И ВОСПРОИЗВОДСТВА

В статье рассмотрены актуальные вопросы, связанные с состоянием и проблемами воспроизводства и развития материально-технической базы сельского хозяйства Украины. Проведен анализ динамики стоимости основных средств по видам экономической деятельности. Исследованы показатели обеспеченности основными средствами сельского хозяйства. Рассмотрены результаты прогнозирования стоимости оснвных средств сельского хазяйства на период до 2020 года. Обоснованы неотложные меры государственной политики по реализации эффективной технической политики в сельском хозяйстве.

Ключевые слова: основные средства, сельское хозяйство, сельскохозяйственные угодья, фондообеспеченность.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Масштаби, продуктивність, ефективність та конкурентоспроможність аграрного виробництва визначають численні умови й фактори. Пріоритетне серед них місце належить матеріально-технічній і технологічній базам. Тому проблема формування матеріально-технічної бази сільського господарства у даних умовах господарювання набула особливої гостроти.

У сільському господарстві використовується 2,6% основних засобів вітчизняної економіки. В сільськогосподарських підприємствах налічується 151,3 тис. тракторів, 104,3 вантажних і вантажопасажирських автомобілів, 72,4 тис. сівалок, 32,8 тис. зернозбиральних комбайнів та іншої сільськогосподарської техніки; 172 тис. тракторів і 21 тис. зернозбиральних комбайнів знаходяться у господарствах населення.

Сьогодні слід спрямувати зусилля на вирішення проблеми залучення у сільське господарство капіталу із внутрішніх та зовнішніх джерел для технічного переозброєння галузі і нарощування завдяки цьому обсягів та ефективності виробництва сільськогосподарської продукції. Адже застаріла матеріально-технічна база галузі не в змозі забезпечити достатній рівень конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питання відтворення та розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства досліджували Білоусько Я.К., Гайдуцький П.І., Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Могилова М.М., Підлісецький Г.М., Саблук П.Т., Товстопят В.Л. та інші вчені.

Науковці наголошують, що сучасна аграрна економіка, як показує світовий досвід, має будуватись за принципом інновацій, який однаковою мірою має торкатися практично всіх факторів виробництва: техніки, технології, сортів рослин і порід тварин, менеджменту, інвестицій та ін. Не можна розраховувати на виробництво конкурентоздатної продукції як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках, якщо вона вироблятиметься застарілими технологіями та ручною працею [1; 2].

Цілі статті. Метою даного дослідження є аналіз динаміки вартості основних засобів сільського господарства, показників забезпеченості основними засобами, а також визначення напрямків усунення негативних тенденцій у здійсненні технічної політики в галузі.

Вклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. За даними міністерства статистики України, протягом 2000-2013 років

спостерігається зростання вартості основних засобів за всіма видами економічної діяльності в Україні від 828822 млн. грн. до 10401324 млн. грн., тобто у 12,5 рази (таблиця 1).

Водночас у сільському господарстві, мисливстві і лісовому господарстві за цей період спостерігається дві абсолютно протилежні тенденції:

1) протягом 2000-2004 років і у 2006 році вартість основних засобів сільського господарства, мисливства і лісового господарства зменшувалась від 97471 млн. грн. до 75511 млн. грн., тобто у 1,3 рази;

2) починаючи з 2007 року спостерігається позитивна тенденція до зростання вартості основних засобів сільського господарства, мисливства і лісового господарства відповідно від 75511 млн. грн. до 156013 млн. грн., тобто 2 рази [4].

Таблиця 1

Вартість основних засобів України за видами економічної діяльності у 2000-2013 роках, млн. грн.

Рік	Усього	Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	Питома вага сільського господарства, мисливства, лісового господарства, %
2000	828822	97471	11,760
2001	915477	93392	10,201
2002	964814	86192	8,934
2003	1026163	77979	7,599
2004	1141069	75447	6,612
2005	1276201	76034	5,958
2006	1568890	75511	4,813
2007	2047364	78978	3,858
2008	3149627	95880	3,044
2009	3903714	103187	2,643
2010	6648861	113388	1,705
2011	7396952	118019	1,596
2012	9148017	137640	1,505
2013	10401324	156013	1,500

Тобто, темпи зростання вартості основних засобів за всіма видами економічної діяльності в Україні (у 12,5 рази у 2013 році порівняно з 2000 роком) значно перевищують темпи зростання вартості основних засобів сільського господарства, мисливства і лісового господарства (у 1,6 рази у 2013 році порівняно з 2000 роком).

Питома вага основних засобів сільського господарства, мисливства і лісового господарства у загальній вартості основних засобів України неухильно зменшувалась від 11,760% у 2000 році до 1,500% у 2013 році, тобто у 7,84 рази (рис. 1).

Перевищення темпів зменшення вартості основних засобів над темпами скорочення площі сільськогосподарських угідь в Україні протягом 2000-2007 років призвело до стрімкого падіння показника фондооснащеності сільського господарства (за винятком 2004 року, коли спостерігається незначне зростання показника) від 2,330 тис. грн. до 1,812 тис. грн. в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь, тобто в 1,3 рази (таблиця 2).

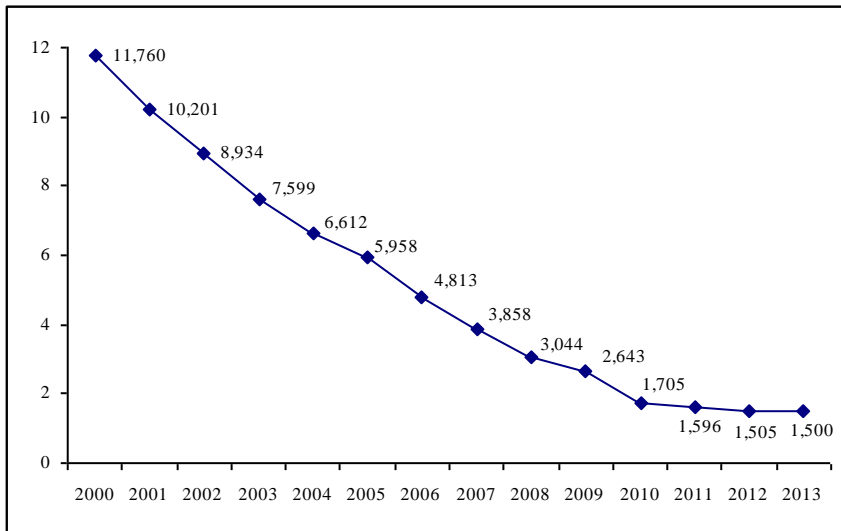

Рис. 1. Динаміка питомої ваги основних засобів сільського господарства, мисливства і лісового господарства у загальній вартості основних засобів України, %

Однак, починаючи з 2007 року, фондооснащеність сільського господарства починає збільшуватись, оскільки при фактично сталій площі сільськогосподарських угідь зростає вартість основних засобів. Так, у 2013 році показник фондооснащеності сільського господарства становить 3,757, що у 2,1 рази перевищує показник за 2007 рік і в 1,6 рази перевищує показник 2000 року.

Таблиця 2

Забезпеченість основними засобами у сільському господарстві України у 2000-2013 роках

Рік	Вартість основних засобів, млн. грн.	Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	Фондооснащеність в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.
2000	97471	41827,0	2,330
2001	93392	41817,0	2,233
2002	86192	41800,4	2,062
2003	77979	41788,5	1,876
2004	75447	41763,8	1,807
2005	76034	41722,2	1,822
2006	75511	41675,9	1,812
2007	78978	41650,0	1,896
2008	95880	41625,8	2,303
2009	103187	41596,4	2,481
2010	113388	41567,0	2,728
2011	118019	41557,6	2,840
2012	137640	41536,3	3,314
2013	156013	41525,8	3,757

Таким чином, протягом вже тривалого часу спостерігається позитивна динаміка щодо поступового зростання показника фондооснащеності сільського господарства (рис. 2).

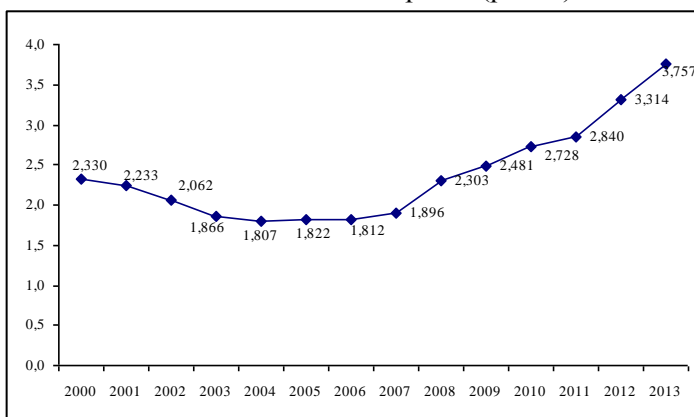

Рис. 2. Динаміка фондооснащеності основних засобів сільського господарства, мисливства і лісового господарства в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь

Проте за рівнем забезпеченості сільського господарства матеріально-технічними ресурсами Україна значно відстає від розвинутих країн світу. В середньому по Україні на 1 га сільськогосподарських угідь припадає в 5-7 разів менше основних засобів, ніж у сільськогосподарських підприємствах з оновленою матеріально-технічною базою. Особливо низький рівень фондооснащеності спостерігається в господарствах населення, малих та середніх сільськогосподарських підприємствах з площею посівів до 250 га.

Оснащеність окремими видами техніки в 2010 р. ледве сягає половини технологічної потреби. Близько 85% технічних засобів в аграрних підприємствах амортизована. Нині агропідприємства щорічно списують 2,6-6,5% наявних машин, а закуповують лише 2,3-4,6%. Для нормального ж відтворення технічних засобів з урахуванням впровадження інноваційно-інвестиційних моделей розвитку аграрної галузі їх необхідно оновлювати на 18-20%. Заводи сільськогосподарського машинобудування нарощують виробництво технічних засобів надто повільно. В Україні відсутні великі корпорації з виготовлення технічних засобів для села.

Результати прогнозування вартості основних засобів сільського господарства на період до 2020 року подано в таблиці 3.

Таблиця 3

Вартість основних засобів сільського господарства України:
оптимістичний та песимістичний прогноз на 2020 рік [5]

Види основних засобів	Вартість основних засобів, млрд. грн.			
	2010р. (факт.)	2015 р. (очікуван.)	Прогноз на 2020 рік	
			Оптимістичний варіант	Песимістичний варіант
Будівлі, споруди, передавальні пристрої	43,6	212,0	322,6	134,5
Машини та обладнання	30,4	159,9	245,5	115,3
Транспортні засоби	7,2	41,2	62,9	27,4
Довгострокові біологічні активи	13,7	13,9	20,8	18,0
Інші	8,3	22,2	34,0	19,9
Усього	103,2	449,2	685,8	315,1

Науковцями ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН

України розроблені стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року. Зокрема, метою стратегії розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства визначено забезпечення кількісного та якісного зростання фондооснащеності галузі, формування її активної частини в обсягах, спроможних забезпечити своєчасне і якісне виконання повного комплексу сільськогосподарських робіт за сучасними енергоощадними і безпечними технологіями.

Індикаторами розвитку є наступні:

1. Збільшення вартості основних виробничих засобів (у порівняльних цінах) не менше ніж на 7% щорічно.
2. Забезпечення двократного перевищення обсягів закупівлі сільськогосподарської техніки над обсягами її вибуття.
3. Збільшення частки вітчизняної техніки в загальній ємності ринку технічних засобів до 2020 р. до рівня 60-70%;
4. Навантаження ріллі на один універсальний трактор тягового класу 0,6-0,9 т/с для господарств населення до 2020 р. до 10 га [5].

Отже, для відтворення і розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства необхідно створити сприятливі умови для залучення інвестицій, реформувати амортизаційну систему галузі в інвестиційному напрямі, розширити напрями державної підтримки галузі.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити висновки про поступове покращення показників забезпеченості основними засобами у сільському господарстві України. Позитивним є зростання вартості основних засобів сільського господарства, починаючи з 2007 року. Однак негативною залишається динаміка щодо зменшення питомої ваги вартості основних засобів сільського господарства, мисливства і лісового господарства в загальній сумі основних засобів за всіма видами економічної діяльності в Україні протягом всього досліджуваного періоду.

1. Малік М.Й. Соціально-економічні засади розвитку сільських територій (економіка підприємництва і менеджмент) / М.Й. Малік, М.Ф. Кропивко, О.Г. Булавка та ін. // К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 642 с.
2. Масловська Л.Ц. Оптимізація структури фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств / Л.Ц. Масловська, Л.В. Недільська //

Економіка АПК, 2009. – №10. – С. 23–25.

3. Андрійчук В.Г. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку: Монографія. – Ніжин: ТОВ „Видавництво „Аспект-Поліграф», 2007. – 216 с.
4. Документи Державної Служби Статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.org/uk>.
5. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2012, 182 с.